

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی

مطالعات اجتماعی

(دوره‌ی آموزش ابتدایی)

مجموعه راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی - ۸

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی
راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی برای
ناشران نویسندگان و معلمان مؤلف

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

تایستان ۸۳

اطلبوا العلم من المهد الى الحد
پیامبر اسلام (ص)

مقدمه

با ورود به هزاره‌ی سوم میلادی، پیشرفت‌ها و تجربیات نوین آموزشی، این امکان را فراهم ساخته است که سخن گهربار پیامبر اسلام(ص)، «ز گهواره تا گور دانش بجوی»، یا به عبارت دیگر «یادگیری مادام‌العمر»، مصداق عملی یابد. امروزه یادگیری به زمان حضور در مدرسه محدود نمی‌شود، بلکه همان‌طور که در گزارش کمیسیون بین‌المللی درباره‌ی آموزش برای قرن بیست و یکم با عنوان «یادگیری، گنج درون» (۱۹۹۵، Dolors) بیان شده است، یادگیری تمام جنبه‌های حیات انسان را دربرمی‌گیرد. تحقق چنین امر خطیری بدون بازنندیشی، بازسازی ساختارها و بازآفرینی مؤلفه‌های نظام آموزشی و زیرساخت‌های آن، بعید می‌نماید. یکی از مهم‌ترین و رایج‌ترین منابع تحقق یادگیری مؤثر و پایدار در کشورمان، کتاب‌های آموزشی هستند. یادگیری اطلاعات از طریق کتاب، علی‌رغم گسترش اینترنت همچنان اهمیت خود را حفظ کرده است. (گانبیه وریس، ترجمه‌ی مهجور، ۱۳۷۸).

کتاب‌های آموزشی توانسته‌اند، در کنار ابزار پیچیده و سریع توسعه یافته‌ی رسانه‌ای در سراسر نظام‌های آموزشی جهان همچنان اهمیت خود را حفظ کنند و به تحقق یادگیری در سطوح مختلف فراگیران پردازند. در حال حاضر، «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش»، به عنوان یکی از مؤسسات بزرگ علمی فرهنگی و آموزشی کشور، در امر پژوهش، برنامه‌ریزی، تولید و ارزشیابی کتاب‌های آموزشی

نقش عمده‌ای دارد. این سازمان، علاوه بر ساماندهی امور تولید و نشر کتاب‌های آموزشی، امر راهنمایی و جهت‌دهی به دست‌اندرکاران امور چاپ و نشر، در راستای تولید کتاب‌های آموزشی مناسب و مورد نیاز نسل دانش‌آموزی، اولیاء، معلمان و کارشناسان آموزشی سراسر کشور را بر عهده دارد. آنچه در مجموعه‌ی حاضر فراهم شده است، تلاشی مقدماتی برای نیل به این مقصد می‌باشد. امیدواریم با نظرات ارشادی و اصلاحی کلیه‌ی صاحب‌نظران امر تعلیم و تربیت، در گام‌های بعدی، این تلاش‌ها کامل‌تر شوند و به سمت تحقق هدف‌های متعالی و آرمانی نظام آموزشی کشور پیش روند

دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

مطالعات اجتماعی چیست؟

«مطالعات اجتماعی دانشی است که از انسان، روابط او با محیط‌های اجتماعی، فرهنگی و طبیعی تحولات زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه‌های گوناگون آن (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی) بحث می‌کند.» چنین تعریفی از مطالعات اجتماعی، اولاً حاکی از آن است که مطالعات اجتماعی با علوم هفت‌گانه‌ی اجتماعی، یعنی تاریخ، جغرافیا، مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، اقتصاد و روان‌شناسی، ارتباط دارد. ثانیاً به ارتباط بین علوم اجتماعی برای رسیدن به فهمی وسیع‌تر اشاره می‌کند. مطالعات اجتماعی در اغلب کشورها به ویژه در دوره‌ی آموزش ابتدایی به شیوه‌ی کم و بیش درهم تنیده و با زبانی ساده، متناسب با سطح رشد ادراکی کودکان ارائه می‌شود.

اهمیت آموزش مطالعات اجتماعی

یکی از ابعاد تربیت انسان، بعد اجتماعی است. مقصود از «تربیت اجتماعی» تربیت افراد به گونه‌ای است که از مهارت‌های اجتماعی، ارتباطی، اقتصادی و محیط‌شناسی برخوردار باشند. آموزش و پرورش باید دانش‌آموزان را افرادی مطلع نسبت به مسائل گذشته، حال و آینده‌ی جامعه، محیط زندگی (اعم از طبیعی و اجتماعی)، متعهد به ارزش‌ها و علاقه‌مند به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی و داشتن روحیه‌ی انتقادپذیری و انتقادکنندگی تربیت کند. تنها از طریق آموزش مطالعات اجتماعی است که افراد با محیط جامعه، ارزش‌ها، فرآیندهای اجتماعی و اقتصادی، و مسئولیت‌های خود نسبت به دیگران آشنا می‌شوند. هیچ یک از مواد درسی همچون مطالعات اجتماعی نمی‌تواند به تحقق این هدف‌ها کمک کند.

طور کلی، مطالعات اجتماعی برنامه‌ای است که در آن محاسن زیر قابل مشاهده است:

۱. به ایجاد فهم وسیع موضوعات هفت‌گانه‌ی علوم اجتماعی کمک می‌کند.
۲. به نیازهای فرد و جامعه توجه دارد.
۳. محتوا و روش‌های برگرفته از موضوعات علوم اجتماعی با توجه به ویژگی مخاطبان، با زبانی ساده ارائه می‌شود.
۴. پرورش مهارت‌های فرآیند تفکر، نظیر گردآوری اطلاعات، مشاهده کردن، حل مسئله، تعمیم دادن استنتاج کردن و... از هدف‌های اساسی آن است.
۵. در آن، مهارت تصمیم‌گیری در مواجهه با مسائل اجتماعی آموزش داده می‌شود.
۶. مهارت‌های ارتباطی در آن تقویت می‌شود.
۷. تجربه‌ها و دانش‌ها به شکل معنی‌دار با یکدیگر تلفیق می‌شوند.
۸. به ایجاد سازگاری بین فرد و جامعه کمک می‌کند.
۹. افراد را برای برخورد مسئولانه اجتماعی و محیطی آماده می‌کند.
۱۰. به آموزش مهارت‌های اقتصادی توجه دارد.

مقصد آموزش مطالعات اجتماعی

مطالعات اجتماعی در مدرسه به دنبال آن است که به بچه‌ها در خودشناسی، درک و فهم جامعه‌ی محلی، سرزمین ملی و جامعه‌ی جهانی، فرآیند اجتماعی شدن، درک بهتر از مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، درک گذشته و حال به مثابه مبنایی برای تصمیم‌گیری، توانایی حل مسئله، کسب مهارت‌ها و ایجاد یک نقش مشارکتی فعال در جامعه و پابندی به ارزش‌ها کمک می‌کند.

خلاصه‌ی کلام این‌که مطالعات اجتماعی به دانش‌آموز کمک می‌کند که یاد بگیرد، در دنیای امروز و فردا زندگی موفق‌تری داشته باشد، روابط خود را با دیگران تنظیم کند، جامعه و فرهنگ خود را بشناسد، از امکانات و منابع محیطی استفاده کند و با محیط‌های طبیعی اجتماعی تعامل سازنده‌ای برقرار کند.

رابطه مطالعات اجتماعی با سایر علوم

همان‌گونه که گفته شد، مطالعات اجتماعی برنامه‌ای است که عملکرد جوامع انسانی در گذشته، حال و آینده را مطالعه می‌کند. عملکرد انسان را می‌توان از منظر تاریخی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مورد مطالعه قرار داد. علوم گوناگون اجتماعی نظیر تاریخ، جغرافیا، اقتصاد، سیاست و جامعه‌شناسی، اگرچه هر کدام ویژگی‌های خاص خود را دارند و به گونه‌ای هر یک علم مستقلی را تشکیل می‌دهند، اما وقتی که برای نیل به هدف‌های مشخص در یک کل قرار می‌گیرند، از فردیت علمی خود بیرون می‌آیند و جزء مناسب و مؤثری از یک کل را تشکیل می‌دهند. در حال حاضر، هر کدام از علوم اجتماعی جایگاه خود را در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی حفظ کرده‌اند و در ساختار برنامه مشارکت دارند.

تاریخ و مطالعات اجتماعی

آموزش تاریخ در دوره‌ی ابتدایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و با هدف‌های تربیت شهروند رابطه‌ی مستقیم دارد. درس تاریخ به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا آن‌ها سابقه‌ی تاریخی مردم خودشان را تشخیص دهند و احساس عشق به کشور، قدردانی و شناخت تلاش‌های شخصیت‌ها و مردم را در ساختن جامعه، در خود توسعه دهند.

جغرافیا و مطالعات اجتماعی

حوادث تاریخی در بستر مکان اتفاق می‌افتند. آموزش جغرافیا بر شناخت مکان‌ها، رابطه انسان با مکان و تفاوت‌های مکانی از مکان دیگر تأکید دارد. از طریق مطالعه‌ی جغرافیا، کودکان ضمن شناخت مکان‌ها، ارتباط مکان‌ها با یکدیگر، جابه‌جایی انسان روی زمین، ویژگی‌های مکان‌ها و نحوه شکل‌گیری و شخصیت آن‌ها، به تأثیرات و اهمیت دانش جغرافیا در زندگی انسان پی می‌برند.

اقتصاد و مطالعات اجتماعی

انسان از کودکی تا پایان زندگی خود با فعالیت‌های اقتصادی سروکار دارد. از طریق مطالعه اقتصاد، دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که انسان دارای یک سلسله نیازها، از جمله نیازهای مادی است. از سوی دیگر، برای تأمین این نیازها باید از منابع استفاده کند. منابع گاه پراکنده‌اند و گاه محدود. انسان‌ها برای تأمین نیازهای خود به یکدیگر وابسته‌اند و این وابستگی از نظر شدت و وسعت فرق می‌کند. علت رونق داد و ستد و تجارت و بازرگانی ناشی از پراکندگی منابع و تخصصی شدن تولید است.

انسان‌شناسی و مطالعات اجتماعی

انسان‌شناسی، شاخه‌ای از علوم اجتماعی است که فرهنگ، مذهب، هنر، حرفه‌ها، نمادهای اجتماعی و تفاوت‌های فرهنگ‌ها را در جوامع گوناگون به صورت مقایسه‌ای مطالعه می‌کند. هر جامعه دارای نظامی از اعتقادات دانش، ارزش‌ها و مهارت‌هایی است که «فرهنگ» نامیده می‌شود. فرهنگ آموختنی است و به عنوان راهنما برای رفتار انسانی در جامعه‌ای خاص عمل می‌کند.

علوم سیاسی و مطالعات اجتماعی

علوم سیاسی رشته‌ای از علوم اجتماعی است که حکومت، فرآیندهای سیاسی و تصمیم‌گیری‌های سیاسی را مطالعه می‌کند. هر کشور دارای نظام سیاسی خاصی است و می‌کوشد که ارزش‌ها، اعتقادات سرزمین‌هایی را که با نظام سیاسی جامعه سازگار هستند، در کودکان درونی سازد. این جریان یادگیری «جامعه‌پذیری سیاسی» نام دارد. کودکان در دوره‌ی ابتدایی برای تربیت سیاسی انعطاف بیشتری دارند. به همین دلیل، این دوره‌ها برای آموزش سیاسی، دوره‌های اساسی و مهمی به شمار می‌روند. در آموزش علوم سیاسی، ایده‌هایی چون حکومت و ساختار آن، وظایف حکومت در برابر مردم، وظایف مردم در برابر حکومت، قوانین و خط‌مشی‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرند. از طریق علوم سیاسی، کودکان باید سواد مدنی خود را توسعه دهند و دموکراسی را تمرین کنند.

جامعه‌شناسی و مطالعات اجتماعی

جامعه‌شناسی رشته‌ی وسیعی از علوم اجتماعی است که در مورد ساختار جامعه، گروه‌ها، نهادها و فرهنگ بحث‌ها می‌کند. در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی، ایده‌ها و مفاهیمی نظیر: خانواده، طبقات اجتماعی، ارزش‌ها، هنجارها و نحوه‌ی کنترل اجتماعی که برگرفته از جامعه‌شناسی هستند، مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

بخش عمده‌ای از موضوعات مطالعات اجتماعی به ویژه در دوره‌ی ابتدایی، برگرفته از جامعه‌شناسی است. یکی از واحدهای قابل مطالعه در پایه‌ی اول «خانواده» است. کودکان، ساختار خانواده، یعنی این گروه بنیادی جامعه، کارکردهای آن و نقش‌های اعضای آن را یاد می‌گیرند. معمولاً در

پایه‌های ابتدایی، بعد از خانواده، همسایه، زندگی در جامعه و نهادهای اجتماعی، گروه‌های اجتماعی و نحوه‌ی شکل‌گیری آن‌ها مطالعه می‌شود.

هدف‌های کلی آموزش مطالعات اجتماعی در دوره‌ی آموزش

ابتدایی

الف) قلمروشناختی

۱. نیازها، علاقه‌ها، استعدادها و توانایی‌های خود و دیگران؛
۲. نحوه‌ی زندگی در خانواده، همسایگی و اجتماعات (محله، روستا، شهر، استان، ناحیه و کشور)؛
۳. نیازهای خانواده و چگونگی تأمین آن‌ها؛
۴. رابطه‌ی متقابل انسان و محیط؛
۵. محیط طبیعی و پدیده‌های جغرافیایی؛
۶. وابستگی افراد و مکان‌ها به یکدیگر؛
۷. جابه‌جایی و ارتباطات؛
۸. کارکردهای اساسی مسجد، مدرسه و برخی از نهادهای مهم؛
۹. مفهوم تغییر در جوامع، طبیعت و علل آن؛
۱۰. بهداشت و ایمنی (اجتماعی - محیطی)؛
۱۱. نحوه گذران اوقات فراغت.
۱۲. منابع، بهره‌برداری و توسعه‌ی پایدار؛
۱۳. تولید، مبادله، مصرف؛
۱۴. جمعیت، مشاغل، محصولات و توانایی‌های محیط زندگی؛
۱۵. آداب و رسوم؛
۱۶. آثار باستانی و بناهای تاریخی مهم؛
۱۷. شخصیت‌های مهم دینی، ملی و علمی؛
۱۸. رویدادهای مهم تاریخی ایران؛

۱۹. مشترکات ملی (سرزمین مشترک ، دین و آداب و رسوم مشترک، زبان و خط مشترک، پرچم مشترک و سرود ملی)؛
۲۰. مقایسه‌ی نواحی جغرافیایی ایران با برخی از نواحی دیگر؛
۲۱. کشورهای همسایه و فرهنگ ملل؛
۲۲. دنیای کار و حرفه‌های متعدد؛
۲۳. استفاده و سوءاستفاده انسان از زمین؛
۲۴. نظام حکومتی در کشورها و درک مناسبات دوجانبه دولت و مردم؛

ب) قلمرو نگرشی

۱. احترام به ارزش‌های اسلامی؛
۲. احترام به خانواده و قدردانی از اعضای آن؛
۳. احساس قدردانی نسبت به افراد و مؤسساتی که در تأمین نیازهای انسان مشارکت دارند؛
۴. احترام به همسایگان.
۵. اهمیت دادن به روابط اجتماعی با دیگران؛
۶. احترام به قوانین و مقررات اجتماعی؛
۷. علاقه‌مندی به شخصیت‌های دینی، ملی و علمی؛
۸. علاقه‌مندی به حفظ میراث فرهنگی؛
۹. ارزش‌گذاری بر منابع طبیعی و انواع انرژی؛
۱۰. داشتن روحیه‌ی صرفه‌جویی و پرهیز از اسراف؛
۱۱. ارزش قائل شدن برای خانواده‌ی کوچک؛
۱۲. اهمیت دادن به بهداشت فردی و اجتماعی؛
۱۳. احساس مسئولیت در برابر آلودگی‌های زیست‌محیطی؛
۱۴. علاقه به بهره‌گیری صحیح از اوقات فراغت؛
۱۵. احساس مسئولیت در برابر جامعه و سرنوشت کشور؛

۱۶. قدردانی از شهدا و افرادی که برای سعادت مردم تلاش می‌کنند؛
۱۷. علاقه‌مندی به مطالعه، تحقیق و تفحص.

ج) قلمرو مهارتی

۱. کسب مهارت‌های فرآیند تفکر، نظیر گردآوری اطلاعات، استفاده از منابع، دسته‌بندی کردن، مقایسه کردن و نتیجه‌گیری؛
۲. توانایی برقراری ارتباط با دیگران؛
۳. شرکت در بحث‌های گروهی و مشارکت در عقیده و تجربیات دیگران؛
۴. توانایی نوشتن نامه و تهیه‌ی گزارش؛
۵. تجسم زندگی در زمان‌ها و مکان‌های دیگر؛
۶. توانایی ترسیم نقشه‌های ساده، طراحی جدول و نمودار؛
۷. توانایی تصمیم‌گیری و برخورد عاقلانه هنگام مواجه شدن با خطر؛

سرفصل‌های موضوعی مطالعات اجتماعی در دوره‌ی آموزش ابتدایی

پایه‌ی سوم ابتدایی

۱. خانواده؛ ۲. شهر و مشاغل شهری (شیراز و آثار مهم تاریخی)؛ ۳. چادرنشین؛ ۴. روستا و مشاغل روستایی؛ ۵. تقسیمات سیاسی ایران؛ ۶. اصفهان؛ ۷. قم؛ ۸. اطاعت از قانون؛ ۹. علائم راهنمایی و رانندگی؛ ۱۰. کارخانه؛ ۱۱. بهشت زهرا؛ ۱۲. نماز جمعه‌ی تهران؛ ۱۳. بازدید از موزه‌ی سعدآباد؛ ۱۴. شمال ایران؛ ۱۵. محیطزیست؛ ۱۶. مشهد؛ ۱۷. پلیس؛ ۱۸. مسافرت با قطار؛ ۱۹. نامه‌ای به دوست؛ ۲۰. ثبت‌نام در مدرسه

پایه ی چهارم ابتدایی

الف) جغرافیا

۱. محیط زندگی ما؛ ۲. چه وسایلی به یادگیری جغرافیا کمک می کند؟
۳. نقشه چیست؟ ۴. چگونه جهت های جغرافیایی را پیدا کنیم؟ ۵. ناهمواری های ایران (سرزمین های بلند و پست)؛ ۶. آب و هوا چیست؟ ۷. نواحی آب و هوایی ایران کدامند؟ ۸. دریاها و دریاچه های ایران؛ ۹. چرا رودها برای ما اهمیت دارند؟ ۱۰. راهها در زندگی ما چه نقشی دارند؟ ۱۱. راههای ایران.

ب) تاریخ

۱. زندگی انسان نخستین؛ ۲. پیدایش روستاها؛ ۳. نخستین شهرها؛ ۴. پیامبران الهی؛ ۵. مهاجرت آریایی ها؛ ۶. هخامنشیان؛ ۷. اشکانیان؛ ۸. ساسانیان؛ ۹. طلوع خورشید اسلام در ایران

ج) تعلیمات مدنی

۱. خانواده، ۲. زندگی خانوادگی؛ ۳. مدرسه؛ ۴. مسجد؛ ۵. زندگی روستایی؛ ۶. زندگی شهری؛ ۷. ملت ایران؛ ۸. امت اسلامی.

پایه ی پنجم ابتدایی

الف) جغرافیا

۱. تقسیمات کشوری ایران، ۲. جمعیت ایران؛ ۳. کشاورزی و دامپروری در ایران؛ ۴. انرژی نفت و گاز؛ ۵. صنایع ایران؛ ۶. همسایگان ایران (ترکمنستان، جمهوری آذربایجان، ارمنستان، ترکیه، عراق، افغانستان، پاکستان)؛ ۷. قاره های جهان؛ ۸. سیاره ی زمین چه شکلی دارد؟ ۹. حرکت های زمین.

ب) تاریخ

۱. ظهور اسلام؛ ۲. گسترش اسلام؛ ۳. حکومت اسلامی؛ ۴. حکومت اسلامی بعد از پیامبر؛ ۵. خلافت حضرت علی (ع)؛ ۶. خلافت امام حسن (ع) و قیام امام حسین (ع)؛ ۷. حکومت بنی عباس؛ ۸. حکومت‌های مستقل اسلامی در ایران؛ ۹. حمله مغول‌ها به ایران؛ ۱۰. صفویه؛ ۱۱. افشاریه و زندیه؛ ۱۲. قاجاریه؛ ۱۳. انقلاب مشروطیت؛ ۱۴. حکومت پهلوی؛ ۱۵. انقلاب شکوهمند اسلامی.

ج) تعلیمات مدنی

۱. استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی؛ ۲. قانون اساسی؛ ۳. رهبری؛ ۴. وظایف حکومت در جامعه‌ی اسلامی؛ ۵. وظایف افراد در جامعه اسلامی؛ ۶. وحدت؛ ۷. شورا؛ ۸. تعاون؛ ۹. ایثار و فداکاری.

انواع کتاب‌های کمک‌آموزشی

کتاب‌های کمک‌آموزشی در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی را می‌توان به پنج گروه تقسیم کرد:

۱. کتاب‌های دانش‌افزایی و مرجع برای معلمان
۲. کتاب‌های پرورش مهارت‌های حرفه‌ای، روش تدریس و راهنمای معلم
۳. کتاب‌های دانش‌افزایی و تکمیلی برای دانش‌آموزان
۴. کتاب‌های کار، تمرین و فعالیت برای دانش‌آموزان
۵. کتاب‌های سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

در این جا لازم است، تعریفها، مصداقها، هدفها و ویژگیهای هریک از این کتابها برای آگاهی مؤلفان و ناشران به تفصیل بیان شود.

۱. کتابهای دانش‌افزایی و مرجع برای معلمان

تعریف: کتابهایی هستند که برای افزایش دانش پایه‌ی معلمان دوره‌ی ابتدایی در حوزه‌ی آموزش، تعلیمات اجتماعی، جغرافیا، تاریخ و اقتصاد تهیه می‌شوند. معلمان ابتدایی با توجه به سطح تحصیلات خود و در ارتباط با پایه تحصیلی نیاز دارند که دانش پایه خود را در موضوع خاصی بالا ببرند و سپس با بسط مفاهیم مربوط به مطالعات اجتماعی در کلاس درس از آن استفاده کنند.

مصداقها

هر کتابی که محتوای آن براساس دانش پایه‌ی آموزش اقتصاد، تعلیمات اجتماعی، تاریخ، جغرافیا، علوم سیاسی در دوره‌ی ابتدایی و یا هدفهای برنامه‌های درسی در حوزه‌های اشاره شده، تدوین شود. هدف این نوع کتابها، گسترش دانش معلمان و ارائه‌ی اطلاعات تکمیلی در یکی از دانش‌های مذکور است.

هدفها

*ارائه اطلاعات و دانش پایه در زمینه‌های مهارت‌های شهروندی، تربیت اجتماعی و علوم اجتماعی (اقتصاد، علوم سیاسی، تاریخ، جغرافیا و تعلیمات دینی)؛
*بهبود صلاحیت‌های علمی معلمان در زمینه‌ی علوم اجتماعی و روزآمد کردن دانش معلمان؛

*ارائه منابعی برای معلمان مبتدی و تازه کار؛
*بسط هدف‌های برنامه‌های درسی در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی.

ویژگی‌ها و معیارها

*برخورداری از اعتبار و صحت علمی؛
*بسط و تکمیل هدف‌ها و مفاهیم اساسی برنامه‌ی علوم اجتماعی؛
*معرفی مواد و منابع تکمیلی و مورد نیاز؛
*ارائه‌ی مطالب به شیوه‌ی جذاب و گیرا.

۲. کتاب‌های پرورش مهارت‌های حرفه‌ای، روش تدریس و راهنمای معلم

تعریف: کتاب‌هایی هستند که به توسعه‌ی دانش حرفه‌ای معلمان ابتدایی در زمینه‌ی یادگیری و تدریس آموزش علوم اجتماعی، نظیر تعلیمات اجتماعی، اقتصاد، تاریخ، جغرافیا و علوم سیاسی در دوره‌ی ابتدایی کمک می‌کنند.

مصادق‌ها

کتاب‌های روش تدریس تعلیمات اجتماعی، اقتصاد، تاریخ، جغرافیا، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، تربیت اجتماعی، آموزش مبانی جامعه‌شناسی، آموزش مهارت‌های اجتماعی و نیز مباحث علوم تربیتی در زمینه‌ی آموزش علوم اجتماعی که هدف آن‌ها تقویت توانایی معلم در به‌کارگیری روش‌های تدریس، طراحی و اجرای فعالیت‌های یاددهی و یادگیری در حوزه‌ی آموزش تعلیمات اجتماعی باشد، از جمله مصداق‌های این نوع کتاب‌ها هستند.

هدف‌ها

* تقویت توانایی‌ها و مهارت‌های معلم در هدایت فعالیت‌های یاددهی -
یادگیری با تأکید بر رویکرد و هدف‌های برنامه‌درسی تعلیمات اجتماعی؛
* توجه دادن معلمان به اهمیت روان‌شناسی یادگیری، فناوری
(تکنولوژی) آموزشی و فنون تدریس در آموزش مهارت‌های اجتماعی و
علوم اجتماعی (تاریخ، جغرافیا، مدنی و اقتصاد)؛
* روزآمد کردن دانش معلمان در خصوص روش‌های تدریس در حوزه‌ی
علوم اجتماعی.

ویژگی‌ها و معیارها

* کمک به بهبود فرایند تدریس معلمان و تدریس مفاهیم درسی در
حوزه‌ی علوم اجتماعی.
* افزایش توانمندی معلمان ابتدایی در طراحی فعالیت‌های کلاسی برای
دانش‌آموزان؛
* پشتیبانی از روش‌های تدریس متناسب و مرتبط با هدف‌های برنامه‌ی
درسی؛
* تبیین محتوا، اصول و مبانی برنامه‌ی درسی برای معلمان؛
* توجه به نوآوری در روش‌های تدریس؛
* معرفی مواد و منابع حرفه‌ای و مورد نیاز معلمان درخصوص آموزش
تعلیمات اجتماعی (تعلیمات مدنی، اقتصاد، تاریخ، جغرافیا و علوم سیاسی)
* توجه به شرایط متفاوت معلمان مدرسه‌ها و منطقه‌های مختلف (شهر،
روستا و جوامع کوچرو)؛
* مطرح کردن روش‌های تدریس متناسب با تفاوت‌های فردی
دانش‌آموزان

۳. کتاب‌های دانش‌افزایی و تکمیلی برای دانش‌آموزان

تعریف: کتاب‌هایی هستند که به ارائه‌ی اطلاعاتی فراتر از چارچوب‌های کتاب درسی می‌پردازند و می‌توانند به عنوان کتاب منبع و مرجع مورد استفاده‌ی دانش‌آموزان قرار گیرند. این کتاب‌ها عموماً جنبه‌ی خودآموز دارند و با هدف تکمیل و توسعه‌ی دانش مخاطبان در زمینه‌ی هدف‌های برنامه و ترویج دانش تولید می‌شوند.

هدف‌ها

- * ارائه‌ی مجموعه‌ی مدونی از دانش در حوزه‌ی علوم اجتماعی و متناسب با مخاطبان؛
- * بسط هدف‌های آموزشی که یادگیری آن‌ها از اولویت برخوردار است؛
- * توجه به نیازهای بومی و منطقه‌ای در حوزه‌ی علوم اجتماعی؛
- * فراهم کردن فرصت مجدد برای آموزش‌های تکمیلی و جبرانی و پر کردن خلأهای احتمالی؛
- * بیان محتوای درس‌ها با روش‌های متنوع و متفاوت.

ویژگی‌ها و معیارها

- * تکمیل و تقویت هدف‌های برنامه‌ی درسی؛
- * تکمیل آموزش‌های رسمی؛
- * تعامل با دانش‌آموزان؛
- * کمک به رشد و توسعه‌ی سواد اجتماعی؛
- * انتقال مفاهیم، تعمیم‌ها و واقعیت‌ها به همراه استدلال؛
- * منطبق بودن محتوای آن با نیاز علمی دانش‌آموزان؛
- * تحریک کنجکاوی دانش‌آموزان در زمینه‌ی علوم اجتماعی؛
- * کمک به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان؛

*تقویت روحیه‌ی همیاری، تعاون، مشارکت‌جویی و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان.

مصادق‌ها

هر کتابی که عمدتاً به بسط هدف‌ها و محتوای درس‌های تعلیمات اجتماعی بپردازد، از مصادق‌های این‌گونه کتاب‌هاست. در این کتاب‌ها، ترویج دانش و یا آموزش یک موضوع بر تمرین غلبه دارد. در ارائه‌ی محتوا، مؤلفان ممکن است از قالب‌های گوناگونی مانند شعر، داستان، سرگرمی، بازی و معما استفاده کنند.

۴. کتاب‌های کار، تمرین و فعالیت برای دانش‌آموزان

تعریف: کتاب‌هایی هستند که به منظور تعمیق، توسعه و تثبیت یادگیری دانش‌آموزان در چارچوب برنامه‌ی درسی و اصول ارزشیابی از آموخته‌های فراگیران، تهیه می‌شوند.

هدف‌ها

- *تعمیق آموخته‌های دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب و برنامه‌ی درسی؛
- *ایجاد زمینه برای تقویت مهارت‌های یادگیری و چیرگی در زمینه‌های تعیین شده در هدف‌های آموزشی؛
- *ایجاد فرصت مجدد برای آموزش عمیق‌تر، تمرین آموخته‌ها و غنی‌سازی آموزش و یادگیری مخاطبان؛
- *استفاده از مثال‌های کاربردی در زندگی روزمره و پرورش مهارت‌های اجتماعی، هنری و خلاق؛
- *استمرار بخشیدن به فرایند یادگیری در منزل؛

❖ ایجاد تنوع در ارائه‌ی تمرین‌ها به گونه‌ای که آموزش یادگیری از حالت کلیشه‌ای آن خارج شود.

ویژگی‌ها و معیارها

❖ هماهنگی با هدف‌ها و مفاهیم اساسی برنامه‌ی درسی؛
❖ پیشنهاد تمرین و فعالیت برای حیطه‌ها و هدف‌های گوناگون یادگیری؛
❖ استفاده از سؤال‌های واگرا برای پرورش و تقویت خلاقیت در دانش‌آموزان؛
❖ فراهم آوردن فرصت‌هایی برای کاربرد یافته‌های علمی در میدان عمل؛
❖ ضمن توجه به یادگیری مشارکتی برای انجام کارگروهی، فراهم آوردن فرصت‌هایی برای همیاری و تعاون؛
❖ استفاده از انواع فعالیت‌های متنوع از جمله رسم شکل، تکمیل جدول، پازل و فعالیت‌های عملی و هنری؛
❖ تقویت مهارت‌های تفکر و فراهم آوردن فرصت‌هایی برای اندیشیدن و فکر کردن.
❖ مواجه ساختن مخاطبان با معما، پرسش و مسئله؛
❖ استفاده از قالب‌های جذاب مثل بازی و سرگرمی در ارائه‌ی سؤال‌ها و تمرین‌ها؛
❖ ارائه پاسخ‌های درست به تمرینات کتاب درسی؛
❖ استفاده از پرسش‌های باز پاسخ و خلاق.

مصادق‌ها

همه‌ی کتاب‌هایی که امروز در بازار نشر با نام‌هایی مانند دفتر تمرین، کتاب کار، کتاب کار و فعالیت، سؤالات طبقه‌بندی شده به همراه خلاصه‌ی درس (بدون قصد تدریس) دیده می‌شوند، از مصداق‌های این گونه کتاب‌ها هستند.

۵. کتاب سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

تعریف: کتاب‌هایی هستند که با هدف استفاده‌ی معلم در ارزشیابی از آموخته‌های فراگیران در کلاس درس استفاده می‌شود.

هدف‌ها

- * تولید آزمون‌های نمونه و مجموعه‌ی خزانه‌ی سؤال؛
- * تولید آزمون‌های دارای اعتبار و روایی؛
- * ارائه سؤال‌های مناسب به معلمان برای بهره‌گیری در ارزشیابی‌های تکوینی و پایانی در کلاس درس؛
- * مطالعه در خصوص عملکرد مدرسه‌ها و بررسی میزان نیل به هدف‌های آموزشی؛
- * ایجاد توانایی و مهارت در معلمان برای طرح آزمون‌های پیشرفت تحصیلی در چارچوب هدف‌های برنامه‌ی درسی.

ویژگی‌ها و معیارها

- * تناسب آزمون‌ها با هدف‌های گوناگون آموزشی؛
- * طراحی آزمون‌ها با توجه به سطوح گوناگون یادگیری در حیطه‌های شناختی، مهارتی و نگرشی،
- * تنوع و نوآوری در طراحی آزمون‌ها،
- * توجه به توانایی‌های فردی دانش‌آموزان؛

*پرهیز از ارائه‌ی مستقیم پاسخ به مسئله‌ها و تمرین‌ها؛
*استفاده از پرسش‌های باز پاسخ و خلاق؛
*استفاده از پرسش‌هایی که مستلزم اندیشیدن، کاوشگری و تحقیق هستند.

ارزشیابی از کتاب‌های آموزشی در حوزه‌ی تعلیمات اجتماعی (دوره‌ی راهنمایی) با بهره‌گیری از دو ویژگی عمومی و اختصاصی صورت خواهد گرفت. درجه‌بندی میزان رعایت هر یک از این ویژگی‌ها با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای صورت خواهد گرفت.
در تألیف کتاب‌های مطالعات اجتماعی، رعایت ویژگی‌های عمومی و اختصاصی از سوی مؤلفان، به تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی مطلوب کمک می‌کند.

مصادق‌ها

هر کتابی که تحت عنوان آزمون‌های استاندارد منتشر شود. این نوع کتاب‌ها عمدتاً توسط وزارت آموزش و پرورش، سازمان‌های آموزش و پرورش، مراکز ارزشیابی و یا اداره امتحانات تولید می‌شوند.

ویژگی‌های عمومی کتاب‌های کمک‌آموزشی در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی

الف) بعد فیزیکی

۱. جذاب و برانگیزنده بودن شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب؛
۲. تناسب ابعاد و قطع کتاب با شرایط سنی مخاطب؛
۳. برانگیزنده بودن نوع صفحه‌آرایی برای مخاطب؛
۴. استفاده از محرک‌های بصری جذاب در طرح روز جلد؛

۵. برخورداری از ساختار منطقی از لحاظ داشتن، شناسنامه، مقدمه، معرفی اثر، بیان اهمیت موضوع، بیان هدف‌ها، فصل‌بندی مناسب، منابع و مآخذ و واژه‌نامه.

ب) بعد نوشتاری

۱. استفاده‌ی از واژگان و جملات متناسب با سن مخاطب؛
۲. رعایت اصل سادگی و روانی در بیان موضوعات؛
۳. رساندن پیام از طریق واژگان کم‌تر؛
۴. استفاده از زبان خاص هر موضوع،
۵. انطباق با رسم‌الخط مورد قبول وزارت آموزش و پرورش.

ج) بعد محرک‌های بصری

۱. استفاده مناسب از محرک‌های بصری گوناگون و مورد نیاز؛
۲. رعایت ملاحظات ارزشی در انتخاب محرک‌ها؛
۳. توازن در توجه به جنسیت‌ها؛
۴. بومی بودن تصویرها؛
۵. ارتباط تصویرها با متن؛
۶. تنوع هنری.

د) بعد محتوایی

۱. ارتباط با نیازهای مخاطب؛
۲. صحت و اعتبار علمی؛
۳. انسجام مطالب و پرهیز از ارائه‌ی داده‌های پراکنده؛
۴. ارتباط با هدف‌های آموزش و پرورش در حوزه‌ی مورد نظر؛
۵. توجه به مسائل ارزشی؛

۶. توجه به مسائل اجتماعی.

هـ) بعد روشی

۱. تنوع در روش‌های ارائه؛
۲. توجه به فعالیت‌های فکری متنوع؛
۳. تسهیل و توسعه یادگیری؛
۴. استفاده از مثال‌ها، شواهد و مقایسه‌ها.

ویژگی‌های اختصاصی در تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی در

حوزه مطالعات اجتماعی

- در تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی در حوزه مطالعات اجتماعی، رعایت ویژگی‌های زیر توصیه می‌شود:
۱. توجه به نیازهای فرد در جامعه در زمینه آگاهی‌های تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی؛
  ۲. توجه به برقراری رابطه بین موضوعات گوناگون علوم اجتماعی، با هدف درک جامع‌تر از موضوعات و وحدت در یادگیری؛
  ۳. توجه به هدف‌های آموزش مطالعات اجتماعی؛
  ۴. پرورش مهارت‌های فرایند تفکر، نظیر استدلال، طبقه‌بندی، مقایسه کردن، درک رابطه‌ی علت و معلولی و نتیجه‌گیری؛
  ۵. توجه به ارزش‌ها و نگرش‌ها؛
  ۶. پرورش مهارت‌های اجتماعی و انسانی؛
  ۷. بیان موضوعات به شیوه‌ی استدلالی و منطقی؛
  ۸. توجه به مفاهیم اساسی در آموزش مطالعات اجتماعی.

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی ویژگی‌های عمومی کتاب‌های کمک‌آموزشی

حوزه‌ی مطالعات اجتماعی

نام کتاب:

ترجمه / تألیف:

ناشر:

کد:

ردیف	ویژگی‌ها	۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد
۱ بعد فیزیکی						
۱/۱	جذاب و پراکنگ‌بند بودن شکل ظاهری و فیزیکی کتاب برای مخاطب					
۱/۲	تناسب ابعاد و قطع کتاب با شرایط سنی مخاطب					
۱/۳	پراکنگ‌بند بودن نوع صفحه‌آرایی برای مخاطب					
۱/۴	استفاده از محرک‌های بصری جذاب در طرح روی جلد					
۱/۵	برخورداری از ساختار منطقی به لحاظ داشتن: شناسنامه، مقدمه، معرفی اثر، بیان اهمیت موضوع، بیان هدف، فصل‌بندی مناسب، منابع و مأخذ و واژه‌نامه					
۲ بعد نوشتاری						
۲/۱	استفاده از واژگان و جملات متناسب با سن مخاطب					
۲/۲	رعایت اصل سادگی و روانی در بیان موضوعات					
۲/۳	رساندن پیام از طریق واژگان کم‌تر					
۲/۴	استفاده از زبان خاص هر موضوع					
۲/۵	انطباق با رسم‌الخط مورد قبول وزارت آموزش و پرورش					
۳ بعد محرک‌های بصری						
۳/۱	استفاده به‌جا و مناسب از محرک‌های بصری گوناگون و موردنیاز					
۳/۲	رعایت ملاحظات ارزشی در انتخاب محرک‌ها					
۳/۳	توازن در توجه به جنسیت					
۳/۴	بومی بودن تصویرها					
۳/۵	ارتباط تصویرها با متن					
۳/۶	رعایت تنوع هنری					
۴ بعد محتوایی						
۴/۱	ارتباط با نیازهای مخاطب					
۴/۲	صحت و اعتبار علمی					
۴/۳	انسجام مطالب و پرهیز از داده‌های پراکنده					
۴/۴	ارتباط با هدف‌های آموزش و پرورش در حوزه مورد نظر					
۴/۵	توجه به مسائل ارزشی					
۴/۶	توجه به مسائل اجتماعی					
۵ بعد روشی						
۵/۱	تنوع در روش‌های ارائه					
۵/۲	توجه به فعالیت‌های فکری متنوع					
۵/۳	تسهیل و توسعه یادگیری					
۵/۴	استفاده از مثال‌ها، شواهد و مقایسه‌ها					
جمع						
جمع کل						

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی کتاب‌های دانش‌افزایی و مرجع برای
معلمان در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی (دوره‌ی آموزش ابتدایی)

نام کتاب:

ترجمه/تألیف:

ناشر:

کد:

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	دانش پایه‌ی معلم را برای درک رابطه‌ی بین علوم اجتماعی نظیر تاریخ، جغرافیا، اقتصاد، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی تقویت می‌کند.					
۲	دانش پایه معلم را در شاخه‌های علوم اجتماعی تقویت می‌کند.					
۳	با ایده‌های اساسی در آموزش مطالعات اجتماعی در دوره‌ی ابتدایی ارتباط دارد.					
۴	به بسط هدف‌های دانشی، مهارتی و نگرشی آموزش مطالعات اجتماعی کمک می‌کند.					
۵	موضوعات از ابعاد گوناگون تشریح شده‌اند.					
۶	به رشد مهارت‌های فرایند تفکر در معلمان کمک می‌کند.					
۷	اطلاعات ارائه شده با نیازهای فرد و جامعه همسویی دارد.					
۸	از اعتبار و صحت لازم برخوردار است.					
۹	معلمان را با برخی از ویژگی‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی ایران آشنا می‌کند.					
۱۰	اطلاعات به شیوه‌ی منسجم و بی‌طرفانه ارائه شده است.					
۱۱	دانش پایه‌ی معلم را در زمینه‌ی مهارت‌های شهروندی و تربیت اجتماعی تقویت می‌کند.					
۱۲	با نیازهای حرفه‌ای معلم در دوره‌ی ابتدایی مرتبط است.					
۱۳	مواد و منابع تکمیلی و موردنیاز، به معلمان معرفی شده است.					
	جمع					
	جمع کل					

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی کتاب‌های پرورش مهارت‌های حرفه‌ای و
روش تدریس برای معلمان در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی
(دوره‌ی آموزش ابتدایی)

نام کتاب: ترجمه/تألیف:

ناشر: کد:

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	اصول و مبانی برنامه‌ی درسی آموزش مطالعات اجتماعی را تشریح کرده‌است.					
۲	روش‌های پیشنهادی با هدف‌های آموزش تعلیمات اجتماعی متناسب است.					
۳	نوآوری در روش‌های پیشنهادی دیده می‌شود.					
۴	انعطاف در روش‌های پیشنهادی با توجه به شرایط متفاوت دانش‌آموزان، معلمان، مدرسه‌ها و مناطق مختلف دیده می‌شود.					
۵	توانمندی‌های معلم ابتدایی را در آموزش مطالعات اجتماعی تقویت می‌کند.					
۶	به نحوی استفاده‌ی صحیح از وسایل دیداری و شنیداری گوناگون و رسانه‌ها در آموزش مطالعات اجتماعی توجه کرده است.					
۷	تناسب لازم بین شیوه‌های ارزشیابی و هدف‌های آموزش مطالعات اجتماعی رعایت شده است.					
۸	پیشنهاد‌های مناسب در زمینه‌ی طراحی آموزشی برای هر درس دیده می‌شود.					
۹	تمرین‌های مناسب با توجه به نکات و مفاهیم اساسی برنامه ارائه شده‌اند.					
۱۰	پاسخ سوالات مطرح شده در کتاب داده شده است.					
۱۱	معلم را با نحوی ایجاد ارتباط بین موضوعات گوناگون و یا بررسی یک موضوع از ابعاد متفاوت آشنا می‌کند.					
۱۲	معلم را در حل برخی از مشکلات و یادگیری یاری می‌دهد.					
۱۳	دارای فعالیت‌های فردی و گروهی است و برای یادگیرندگان در امر یادگیری زمینه مناسبی فراهم می‌کند.					
۱۴	محتوای کتاب موجب تقویت توانایی معلم در زمینه‌ی روش‌های تدریس می‌شود.					
۱۵	محتوای کتاب موجب تقویت توانایی معلم در زمینه‌ی ارزشیابی هدف‌های شناختی، مهارتی و نگرشی می‌گردد.					
۱۶	محتوای کتاب توانمندی‌های معلم را در زمینه طراحی فعالیت‌های کلاسی- گروهی و فردی- افزایش می‌دهد.					
۱۷	منابع و مواد موردنیاز معلمان را به آن‌ها معرفی می‌کند.					
جمع						
جمع کل						

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی کتاب‌های کار، تمرین و فعالیت در حوزه‌ی
مطالعات اجتماعی (دوره‌ی آموزش ابتدایی)

ترجمه/تألیف:

نام کتاب:

کد:

ناشر:

ردیف	ویژگی‌ها	۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد
۱	تمرین‌ها و آزمون‌ها با هدف‌ها و محتوای برنامه مرتبط است.					
۲	در طراحی آزمون‌ها و تمرین‌ها، تنوع و خلاقیت دیده می‌شود.					
۳	تمرین‌ها و آزمون‌ها، هدف‌های جزئی و مفاهیم اساسی درس‌ها را زیر پوشش قرار می‌دهد.					
۴	از محرک‌های بصری در طراحی آزمون‌ها استفاده شده است.					
۵	تمرین‌ها و انتظارات متناسب با سطح توانایی ذهنی دانش‌آموزان هستند.					
۶	فعالیت‌های طراحی شده، دانش‌آموز را در درک بهتر مفاهیم، حقایق، اصول و نظرات به کار رفته در برنامه‌ی درسی کمک می‌کنند.					
۷	پیشنهادهایی در زمینه یادگیری مؤثرتر به دانش‌آموز ارائه می‌دهد.					
۸	عملی بودن فعالیت‌های طراحی شده به لحاظ سهولت در اجرا، در نظر گرفته شده است.					
۹	دارای فعالیت‌هایی است که از مسائل روزمره زندگی برگرفته شده‌اند.					
۱۰	در طراحی فعالیت‌ها به مسائل بومی و محیطی توجه شده است.					
۱۱	فعالیت‌های طراحی شده مهارت‌های تفکر را تقویت می‌کند و فرصت‌هایی برای اندیشیدن فراهم می‌آورد.					
جمع						
جمع کل						

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی کتاب‌های سنجش و ارزشیابی در حوزه‌ی
مطالعات اجتماعی (دوره‌ی آموزش ابتدایی)

ترجمه/تألیف:

نام کتاب:

کد:

ناشر:

۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد	ویژگی‌ها	ردیف
					مجموعه‌ی مناسبی از پرسش‌ها با توجه به هدف‌های کلی و جزئی آموزشی تدارک دیده شده است.	۱
					از انواع آزمون‌های کوتاه پاسخ، جورکردنی، سه‌گزینه‌ای و چهارگزینه‌ای استفاده شده است.	۲
					از پرسش‌ها باز پاسخ و خلاق استفاده شده است.	۳
					تمرین‌ها و آزمون‌ها با توجه به هدف‌های شناختی، نگرشی و ارزشی دیده می‌شود.	۴
					تناسب لازم بین نوع آزمون‌ها و هدف‌ها دیده می‌شود.	۵
					با توجه به توانایی مخاطب، سوالات در سطوح متفاوتی از آسانی، تا حدی دشوار و دشوار طراحی شده است.	۶
					پرسش‌ها و تمرینات دارای اعتبار و روایی هستند.	۷
					پرسش‌هایی تدارک دیده شده‌اند که مستلزم اندیشیدن، کاوشگری و تحقیق هستند.	۸
					بر توانایی و مهارت معلم در طراحی آزمون‌های پیشرفت تحصیلی (مستمر و پایانی) می‌افزاید.	۹
					دارای تمرین‌هایی است که کاربرد دانش را در عمل نشان می‌دهد.	۱۰
					جمع	
					جمع کل	

پرسش‌نامه‌ی ارزشیابی کتاب‌های دانش‌افزایی و تکمیلی برای
دانش‌آموزان در حوزه‌ی مطالعات اجتماعی (دوره‌ی آموزش ابتدایی)

ترجمه/تألیف:

نام کتاب:

کد:

ناشر:

۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد	ویژگی‌ها	ردیف
					با هدف‌های آموزش مطالعات اجتماعی در دوره‌ی ابتدایی مرتبط است.	۱
					اطلاعات تکمیلی و مرتبط با برنامه‌های درسی را در اختیار دانش‌آموز قرار می‌دهد.	۲
					به نیاز فرد و جامعه در کسب دانش‌ها و مهارت‌های اجتماعی، جغرافیایی، تاریخی و اقتصادی توجه کرده است.	۳
					از روش‌های متنوع در میان موضوعات تاریخی، جغرافیایی، اجتماعی و اقتصادی توجه کرده است.	۴
					موجبات رشد تفکر را در دانش‌آموزان فراهم می‌کند.	۵
					محتوای آن با دانش‌آموز تعامل سازنده برقرار می‌کند.	۶
					از بیانی ساده و قابل فهم، متناسب با رشد دانش‌آموز استفاده کرده است.	۷
					جمع	
					جمع کل	

طرح سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش، برای
اطلاع‌رسانی به روز و ایجاد ارتباط بهتر و دوسویه با دانش‌آموزان و معلمان
و ناشران سراسر کشور، اقدام به برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای وب‌سایت
بانک اطلاعات «سامان کتاب»

<http://samanketab.roshdmag.ir>

کرده است.

مجموعه راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی می‌کوشد تا یافته‌های
علمی کاربردی و دیدگاه‌های کلیه صاحب‌نظران درباره‌ی سامان‌بخشی
کتاب‌های آموزشی را برای استفاده نویسندگان، ناشران و سایر پدیدآورندگان
کتاب‌های آموزشی ارائه نماید.

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

دبیرخانه سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی